

รูปแบบและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

MODELS AND DEVELOPMENT GUIDELINES OF EDUCATIONAL PROVISION FOR
STUDENTS WITH SPECIAL NEEDS WITH COMMUNITY PARTICIPATION

Received: May 13, 2020

Revised: June 8, 2020

Accepted: July 2, 2020

พลรพี ทูมมาพันธ์¹, พรทิพภา สุริยะ²,

ปิยวรรณ ทศนาญชลี³ และ อรันดา เส้นเกษ⁴

Phonraphee Thummaphan¹, Porntippa Suriya²,

Piyawan Thatsananchalee³ and Aranda Senkes⁴

¹Lecturer, Faculty of Learning Sciences and Education, Thammasat University

^{2,3,4}Independent Researcher

¹Corresponding Author, E-mail: Phonraphee Thummaphan, phonraphee24@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการลงพื้นที่ถอดบทเรียนในสถานศึกษาที่มีความเข้มแข็งด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 3 แห่ง ครอบคลุมระดับการศึกษา 3 ระดับ ได้แก่ ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอาชีวศึกษา เก็บข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาเอกสารของกรณีตัวอย่างที่ดีที่สุดที่ได้รับการคัดเลือก การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งสิ้น 18 คน จำนวน 6 คนต่อแห่ง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน/ผู้อำนวยการกองการศึกษา ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน จากนั้นวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบจากบทเรียน 3 แห่ง จัดทำแนวทางจากผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะจากการถอดบทเรียน และประเมินรูปแบบและแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 6 คน ด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสรุปประเด็น

ผลการวิจัย พบว่า

1) รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผ่านการสังเคราะห์ มีแนวคิดมุ่งสร้างโอกาสทางการศึกษาและอาชีพให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยวิธีการ 5 ขั้นตอนใหญ่ๆ ประกอบด้วย 1) การระบุปัญหาและหาทางแก้ 2) การวางแผนปรับหลักสูตร กิจกรรม และทรัพยากร 3) การจัดสรรงบประมาณและการสื่อสาร 4) การติดตามประเมินผลนักเรียน และ 5) การร่วมรับประโยชน์ทางตรงและทางอ้อมเพื่อนำไปสู่การส่งต่อเด็กไปยังสถานศึกษาในระดับที่สูงขึ้นหรือเส้นทางการทำงานประกอบอาชีพ โดยการดำเนินงานประกอบด้วยหน่วยงาน/องค์กร 7 องค์กรประกอบ ที่มีบทบาทร่วมกันได้แก่

สถานศึกษา ชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น วัด หน่วยงานด้านสาธารณสุข มหาวิทยาลัย/ศูนย์การศึกษาพิเศษ และสถานประกอบการ

2) แนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ แนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในสถานศึกษา และแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการศึกษา, เด็กที่มีความต้องการพิเศษ, การมีส่วนร่วมของชุมชน

ABSTRACT

This research aimed to synthesize models and to propose development guidelines of educational provision for students with special needs with community participation. The research employed qualitative method. The lesson learned of 3 purposively selected schools which are best practices of educational provision for students with special needs with community participation, covering 3 educational levels: early childhood, basic, and vocational, were employed. Data were collected by documentary study, in-depth interview, and focus group. Key informants included 18 people, 6 per each school, of school principals or administrators, teachers who are heads of academic affair, teachers who teach students with special needs, school committee members, parents, and community leaders. Then the models were analyzed and synthesized from 3 lesson learned the development guidelines were developed using the information of problems and suggestion results from the lesson learned. The models and development guidelines were reviewed by 6 experts in special education using connoisseurship. Data were analyzed using content and thematic analyses.

The results found that

1) The model of educational provision for students with special needs with community participation synthesized from the 3 selected lesson learned aims to provide educational and career opportunity for students. There are 5 major implementation steps, including 1) problem identification and solution finding, 2) curriculum, activity, and resource preparation, 3) budgeting and communication, 4) student monitoring and assessment, and 5) sharing of direct and indirect benefits, for advancing students to higher educational level or employment. The implementation of educational provision involves 6 organizations comprising of school, community, local administrative organization, temple, public health organization, university/special education center, and establishment.

2) Development guidelines of educational provision for students with special needs with community participation consists of 2 components including 1) internal school strengthening, and 2) community participation network strengthening.

Keywords: Model of Educational Provision, Students with Special Needs, Community Participation

ความเป็นมาของปัญหาการวิจัย

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความท้าทาย เนื่องจากเป็นกลุ่มเด็กที่ควรได้รับการดูแลเพิ่มเติมด้วยวิธีการพิเศษที่แตกต่างไปจากวิธีการตามปกติ เพื่อช่วยให้พัฒนาได้เต็มตามศักยภาพที่มีอยู่ มีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียม และได้รับการยอมรับในสังคม ดังเช่นที่พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 4 ระบุเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษว่า “มีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป” และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 (2551) กำหนดสิทธิทางการศึกษาสำหรับคนพิการให้สามารถเลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น รวมถึงได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย

อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษยังมีปัญหาอยู่มาก และต้องการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเข้ามาช่วยแก้ปัญหา ในขณะที่จำนวนของเด็กที่มีความต้องการพิเศษเพิ่มมากขึ้น มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษจำนวนหนึ่งอยู่ในระบบการศึกษา แต่บางส่วนก็ยังคงถูกละเลย ทำให้ขาดโอกาสในการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานด้านการศึกษา (โซซิดา ภาวสุทธิไพศิฐ และคณะ, 2561) รวมทั้งยังขาดแคลนทรัพยากรที่เพียงพอในการจัดการศึกษาพิเศษ เช่น ครูการศึกษาพิเศษ (Sirirak, et al., 2019) การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือเครือข่ายจึงถือเป็นส่วนสำคัญที่เข้ามาช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่เข้ารับบริการ ตั้งแต่ระยะเริ่มแรกให้มีคุณภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการกระทำของชุมชนและเครือข่ายในการเข้ามาร่วมกับโรงเรียนในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมหรืองานการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับประโยชน์ การมีส่วนร่วมของชุมชนในภาพรวม ช่วยสร้างการศึกษาที่ไม่แบ่งแยก (Inclusive education) ให้เกิดขึ้นได้ (World Health Organization, 2011; United Nations Children’s Fund, 2014) สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2557) กล่าวว่าทุกภาคส่วนในสังคมสามารถร่วมสร้างความเข้มแข็งแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้ด้วยวิธีการที่หลากหลายตามบทบาทของตนเอง เช่น ชุมชน/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เฉพาะความพิการและสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จึงจำเป็นต้องได้รับ

การออกแบบและบูรณาการความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ อย่างดี เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กได้อย่างทั่วถึงและยั่งยืน

แม้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนสร้างให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อทั้งกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษเอง และกลุ่มคนอื่นๆ ในสังคม แต่องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และสถานศึกษาเพื่อร่วมกันดูแลจัดการศึกษาและเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตยังมีปรากฏน้อย การดำเนินงานจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมีความซับซ้อน ผู้เกี่ยวข้องต้องเข้าใจว่าปัญหาของเด็กกลุ่มนี้เป็นปัญหาของสังคมที่ทุกคนต้องยอมรับในความรับผิดชอบและขจัดอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วม (United Nations Children's Fund/United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2007) แต่ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงการขาดระบบที่ส่งเสริมสนับสนุนพ่อแม่หรือชุมชนในการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (Huscroft-D'Angelo et al., 2018; Rosenzweig et al., 2002) โดยเฉพาะระบบการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยชุมชนที่ช่วยให้เห็นบทบาทการทำงานของแต่ละภาคส่วน (เบญจยามาศ พิลายนต์ และ ชนิษฐา นันทบุตร, 2560) องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงมีประโยชน์อย่างมากต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในวงกว้าง

ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้เน้นศึกษาวิธีการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษของสถานศึกษาที่มีการดำเนินงานโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่แล้ว เพื่อให้ได้องค์ความรู้รูปแบบจากการปฏิบัติจริง และนำไปสู่การเสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโดยอิงหลักฐานเชิงประจักษ์เหล่านี้ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้บรรลุผลและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยสังเคราะห์รูปแบบและเสนอแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จากข้อมูลที่ได้จากพื้นที่ที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนและตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก ใช้การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การถอดบทเรียนรูปแบบการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี เพื่อให้ได้รูปแบบการดำเนินงานการจัดการศึกษา

สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเฉพาะพื้นที่ จำนวน 3 รูปแบบ และปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก/การสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมายเป็นโรงเรียนที่เป็นกรณีตัวอย่างที่ดีของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 3 แห่ง ที่ได้รับการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามเกณฑ์ได้แก่ 1) เป็นโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษอยู่ในปัจจุบันอย่างชัดเจน และ 2) เป็นโรงเรียนที่มีเครือข่ายภายนอกและมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในการคัดเลือกสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการค้นหารายชื่อสถานศึกษาที่มีผลงานการจัดการศึกษาพิเศษโดดเด่น และสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 6 คน เพื่อพิจารณารายชื่อและให้คำแนะนำในการคัดเลือก ผลการคัดเลือกได้โรงเรียนจำนวน 3 แห่งที่มีการจัดการเรียนการสอนและสังกัดแตกต่างกัน ได้แก่ 1) สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยและประถมศึกษา ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคตะวันตก 2) สถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ที่จัดการศึกษาครอบคลุมทั้งระดับปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลาง และ 3) สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลาง

ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ รวมทั้งหมด 18 คน ในสถานศึกษาแต่ละแห่งมีผู้ให้ข้อมูล 6 คน ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้อำนวยการกองการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ 3) ครูผู้สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 4) ผู้นำชุมชน/ตัวแทนชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือผู้แทนสถานประกอบการที่รับนักศึกษาฝึกงานที่เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษฝึกงานอยู่ 5) ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และ 6) กรรมการสถานศึกษาที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2561 โดยผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแจ้งเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล และขอความยินยอมในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล การสังเคราะห์รูปแบบใช้วิธีการลงพื้นที่ถอดบทเรียนการดำเนินงานในโรงเรียนที่มีความเข้มแข็งด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 3 แห่ง ด้วยวิธีการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ของกรณีตัวอย่างที่ดีที่ได้รับการคัดเลือก การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และ/หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้องของแต่ละแห่ง การเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลในโรงเรียนทั้งสามแห่งใช้ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล และมีการจดบันทึกและบันทึกเสียงโดยได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบบันทึกและสกัดข้อมูล (Data Extraction Form) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Guideline) แบบบันทึกและสกัดข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษของโรงเรียนและเครือข่าย มีประเด็นสำคัญ เช่น รายงานผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาของสถานศึกษา หลักสูตรสถานศึกษา และสื่อการเรียนรู้ที่ครูใช้ในการจัดการเรียนการสอน ตัวอย่างหัวข้อในแบบ

บันทึกและสกัดข้อมูล เช่น จำนวนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และรายชื่อกิจกรรมที่จัดให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) มีประเด็นในการศึกษา ได้แก่ 1) แนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 2) วิธีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เช่น วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา หลักสูตรการจัดการศึกษา วิธีการจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ และการส่งต่อผู้เรียน 3) ผลที่เกิดขึ้น ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษรูปแบบต่างๆ 4) ปัจจัย/เงื่อนไขที่ทำให้เกิดความสำเร็จ/ผลที่เกิดขึ้นจากรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษรูปแบบต่างๆ และ 5) ข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Guideline) โดยเน้น 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) แนวคิด/วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา 2) วิธีการจัดการศึกษา เช่น หลักสูตรการจัดการศึกษา วิธีการจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ และการส่งต่อผู้เรียนในชั้นที่สูงขึ้น 3) ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน 4) ปัจจัย/เงื่อนไขที่ทำให้เกิดความสำเร็จ และปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน และ 5) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เครื่องมือทั้งสองได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปประเด็น (Thematic Analysis) ตามประเด็นที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบและจัดทำแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ได้ร่างรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และร่างแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) บทเรียน 3 แห่ง การวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบใช้ข้อมูลรูปแบบการดำเนินงานส่วนการจัดทำแนวทางใช้ข้อมูลปัญหาและข้อเสนอแนะ ที่ได้จากการถอดบทเรียนในขั้นตอนที่ 1

ขั้นตอนที่ 3 การวิพากษ์ร่างรูปแบบและร่างแนวทาง เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของร่างรูปแบบและร่างแนวทาง โดยใช้การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้รูปแบบและแนวทางที่สมบูรณ์ กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ที่มีความต้องการพิเศษ ประกอบด้วยอาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูการศึกษาพิเศษ จำนวน 6 คน โดยดำเนินการสนทนากลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง ใช้เวลา 3 ชั่วโมง ในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ.2561 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ประเด็นการสนทนากลุ่มในการพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบและแนวทาง โดยพิจารณาด้านความสอดคล้อง บริบท ความถูกต้องเชิงทฤษฎี และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในการสนทนากลุ่มมีการจดบันทึกและบันทึกเสียงโดยได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปประเด็นตามประเด็นที่กำหนด

ผลการวิจัย

1) รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการถอดบทเรียนสรุปรูปแบบการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 3 รูปแบบ ดังนี้

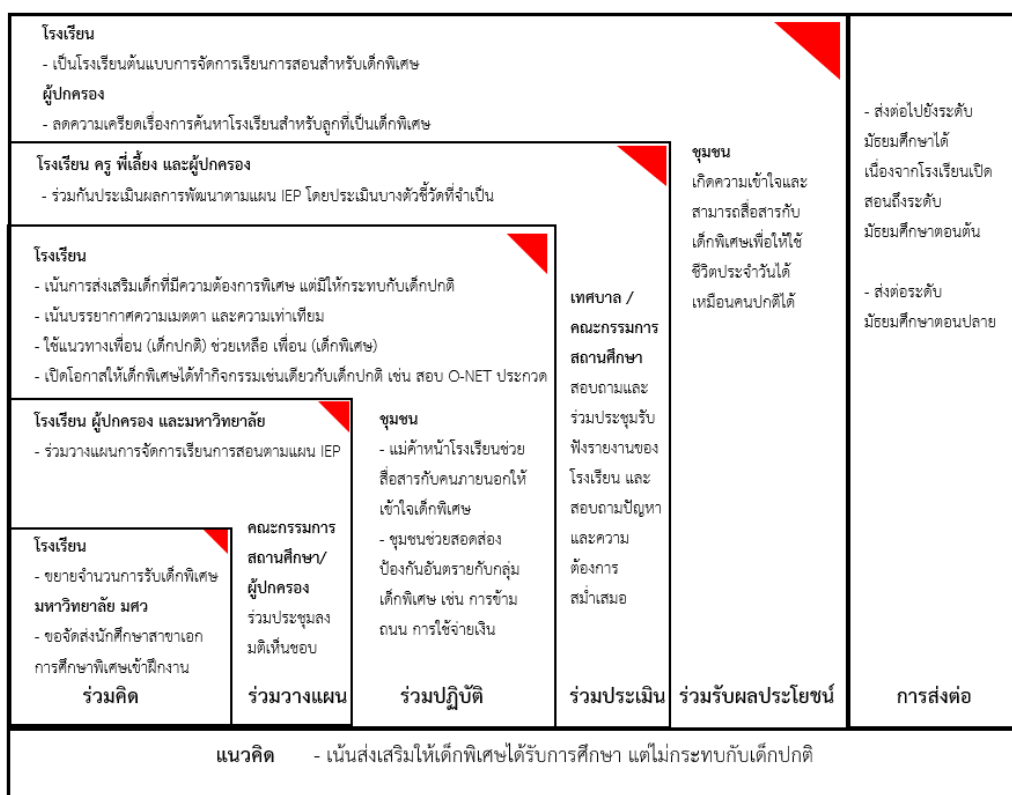
รูปแบบที่ 1 สร้างโอกาสการเรียนรู้ การอยู่ร่วมกัน เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เรียนในโรงเรียนร่วมกับเด็กปกติ เพื่อให้เด็กสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีการจัดการศึกษาในรูปแบบการเรียนร่วมในห้องเรียนปกติและห้องเรียนคู่ขนาน ตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) รวมถึงมีการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อฝึกการทำงานช่วยเหลือตัวเอง โครงการดังกล่าวรองรับกลุ่มนักเรียนที่ไม่สามารถเข้าศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้ การดำเนินการดังกล่าวได้รับความร่วมมือจากหลากหลายหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วม เช่น วัด มูลนิธิ ภาคเอกชน ท้องถิ่น สาธารณสุข และผู้ประกอบการ โดยวัดและมูลนิธิมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรเพิ่มเติมจากงบประมาณของรัฐ ผลลัพธ์ของการใช้รูปแบบนี้ทำให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้รับการกระตุ้นพัฒนาการจนมีความสามารถเพียงพอต่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับเด็กปกติโดยไม่ก่อให้เกิดปัญหา กลุ่มเด็กที่ไม่สามารถเข้ารับการศึกษาคือในสายสามัญได้ยังคงได้รับการฝึกด้านอาชีพ และโรงเรียนมีศักยภาพในด้านการดูแลและจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ได้อย่างเข้มแข็งจนกลายเป็นโรงเรียนต้นแบบและมีวัฒนธรรมแห่งการยอมรับกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้เข้ามาเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ รูปแบบที่ 1 สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 1

โรงเรียน ครู ที่เลี้ยง และผู้ปกครอง		ชุมชน			
- เป็นโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กพิเศษ		เด็กพิเศษในพื้นที่ได้รับการพัฒนา			
- โรงเรียนได้รับรางวัลโรงเรียนพระราชทาน		ทั้งด้านวิชาการและอาชีพ			
โรงเรียน ครู ที่เลี้ยง และผู้ปกครอง					
- ร่วมกันประเมินผลการพัฒนาตามแผน IEP โดยประเมินบางตัวชี้วัดที่จำเป็น					
โรงเรียน		มูลนิธิ/วัด		ที่เลี้ยง + อาสาสมัคร	
- สร้างบรรยากาศความเท่าเทียม		สอบถามและ		สาธารณสุขประจำ	
- ยกย่องเชิดชูความสามารถเด็กพิเศษ เช่น การส่งเข้าประกวด จัดแสดงผลงาน		ร่วมประชุม		หมู่บ้าน	
- สื่อสารกับครูและชุมชน		การดำเนินงาน		- ได้รับการฝึกเรื่องการ	
- ใช้แนวทางเพื่อน (ปกติ) ช่วยเพื่อน (เด็กพิเศษ)		เงินอย่าง		ดูแลเด็กพิเศษจนเกิด	
		ต่อเนื่อง		ความชำนาญ	
				- ที่เลี้ยงในชุมชนมีอาชีพ	
โรงเรียน ครู ที่เลี้ยง และผู้ปกครอง		มูลนิธิ		วัด	
- จัดทำแผน IEP		สนับสนุนเงินเดือน		เกิดรายได้หมุนเวียนจาก	
		ที่เลี้ยง และจัดหา		การส่งเสริมด้านอาชีพ	
		ที่เลี้ยงเด็กพิเศษ		ของนักเรียนและนำ	
โรงเรียน	เปิดรับเด็กพิเศษ	องค์กรบริหารส่วน	ตำบล / เอกชน / วัด	กลับมามอบเป็นทุน	
วัด	ระดมทุน	สนับสนุนงบประมาณ		สนับสนุนโรงเรียนต่อไป	
ศูนย์การศึกษาพิเศษ	จัดหาบุคลากร	วัด			
		เปิดศูนย์พัฒนาอาชีพ			
ร่วมคิด		ร่วมวางแผน		ร่วมปฏิบัติ	
				ร่วมประเมิน	
				ร่วมรับผลประโยชน์	
				การส่งต่อ	
แนวคิด		- สร้างโอกาสในการเข้าเรียนหนังสือให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เน้นการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข			

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบที่ 1

รูปแบบที่ 2 **สานพลัง สร้างความเท่าเทียม** เป็นการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษตามหลักวิชาการ เพื่อสร้างความเท่าเทียมในสังคม การจัดการศึกษาใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ยึดหลักวิชาการตามที่ได้รับคำแนะนำเรื่องการวางระบบการจัดการเรียนรวมจากอาจารย์ในมหาวิทยาลัย เน้นการจำกัดจำนวนของเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่เรียนรวมกับนักเรียนปกติ ในอัตราส่วน 1: 3 รวมถึงเน้นการสื่อสารไปยังภายนอกเกี่ยวกับการดำเนินการของโรงเรียนให้เกิดความเข้าใจในโรงเรียน นอกจากนี้มีการติดตามประเมินผลอย่างใกล้ชิดและเข้มข้นจากคณะกรรมการสถานศึกษา เทศบาล ผู้ปกครอง ชุมชน และมหาวิทยาลัย ทั้งนี้โรงเรียนแห่งนี้มีความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยอย่างชัดเจนโดยเฉพาะในชั้นการวางแผนการจัดการเรียนการสอนและการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยมหาวิทยาลัยจัดส่งนักศึกษาในสาขาวิชาการศึกษาพิเศษมาฝึกงานที่โรงเรียน นอกจากนี้ยังมีการประชุมคณะกรรมการโรงเรียนที่มีการติดตามความต้องการของโรงเรียนและผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการระบุเป็นภารกิจที่เทศบาลจะต้องเข้ามาประชุมร่วมกับผู้อำนวยการและครูอย่างสม่ำเสมอ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ เด็กนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษส่วนใหญ่ได้รับการฝึกทักษะที่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวันจนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีระเบียบวินัย เข้าใจ กฎ กติกา สามารถดำเนินชีวิตได้เหมือนเช่นนักเรียนปกติ และเรียนรวมกับเพื่อนได้ในบางวิชาโดยไม่เกิดปัญหา โรงเรียนมีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับจนกลายเป็นโรงเรียนต้นแบบ และผู้ปกครองและชุมชนคลายความกังวลใจในการจัดหาที่เรียนต่อให้กับบุตรหลาน บรรยากาศของโรงเรียนอยู่กันแบบเสมอภาค ไม่แบ่งแยกกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษออกจากกลุ่มปกติทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน รูปแบบที่ 2 นำเสนอตามแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 รูปแบบการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบที่ 2

รูปแบบที่ 3 พัฒนาอาชีพ ดูแลตนเองได้ ชุมชนเกื้อหนุน เป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านอาชีพ และการสร้างรายได้ด้วยตนเองของนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพที่มีความต้องการพิเศษ และเน้น การขยายโอกาสทางการศึกษาด้านวิชาชีพให้กับเยาวชนในชุมชนและท้องถิ่น เด็กที่มีความต้องการพิเศษส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความบกพร่องด้านการได้ยิน การจัดการศึกษาเน้นการฝึกฝนทั้งด้านอาชีพและ การดำรงชีวิตประจำวันไปพร้อมกันจากการที่นักศึกษาพักอาศัยอยู่ในหอพักที่วิทยาลัยจัดให้ มีทั้งการศึกษาที่ วิทยาลัยและการฝึกงานในสถานประกอบการ นอกจากนี้วิทยาลัยได้เปิดสอนการสื่อสารภาษามือให้กับคน ภายนอกเพื่อให้นักเรียนและคนในชุมชนสามารถสื่อสารกันได้ การดำเนินงานมีหน่วยงานที่สำคัญเข้ามามีส่วน ร่วม ทั้งมหาวิทยาลัย ชุมชน และสถานประกอบการ โดยเฉพาะสถานประกอบการที่เข้ามามีส่วนร่วมในการ เปิดรับนักศึกษาเข้าฝึกงานและทำงานต่อไป และเนื่องจากกลุ่มนักศึกษากลุ่มนี้มักประสบปัญหาเรื่องการถูก หลอกลวงให้ส่งยาเสพติดและขโมยทรัพย์สิน รวมถึงปัญหาเรื่องเพศและการเสพยาเสพติด วิทยาลัยจึงสร้างการมี ส่วนร่วมจากกลุ่มผู้นำชุมชน ตำรวจ องค์กรบริหารส่วนตำบล และอาสาสมัคร ในการดูแลความปลอดภัยและ ปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ให้กับนักศึกษากลุ่มนี้เป็นพิเศษ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ สามารถดูแลและพึ่งพิงตนเองได้ สถานประกอบการมีแรงงานที่มีคุณภาพเพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ชุมชนได้รับการช่วยเหลือจากนักเรียนที่ไปช่วยงานจิตอาสา ได้เรียนรู้การสื่อสารและค้าขายกับผู้ที่มีความ บกพร่องทางการได้ยิน รูปแบบที่ 3 สรุปได้ดังแผนภาพที่ 3

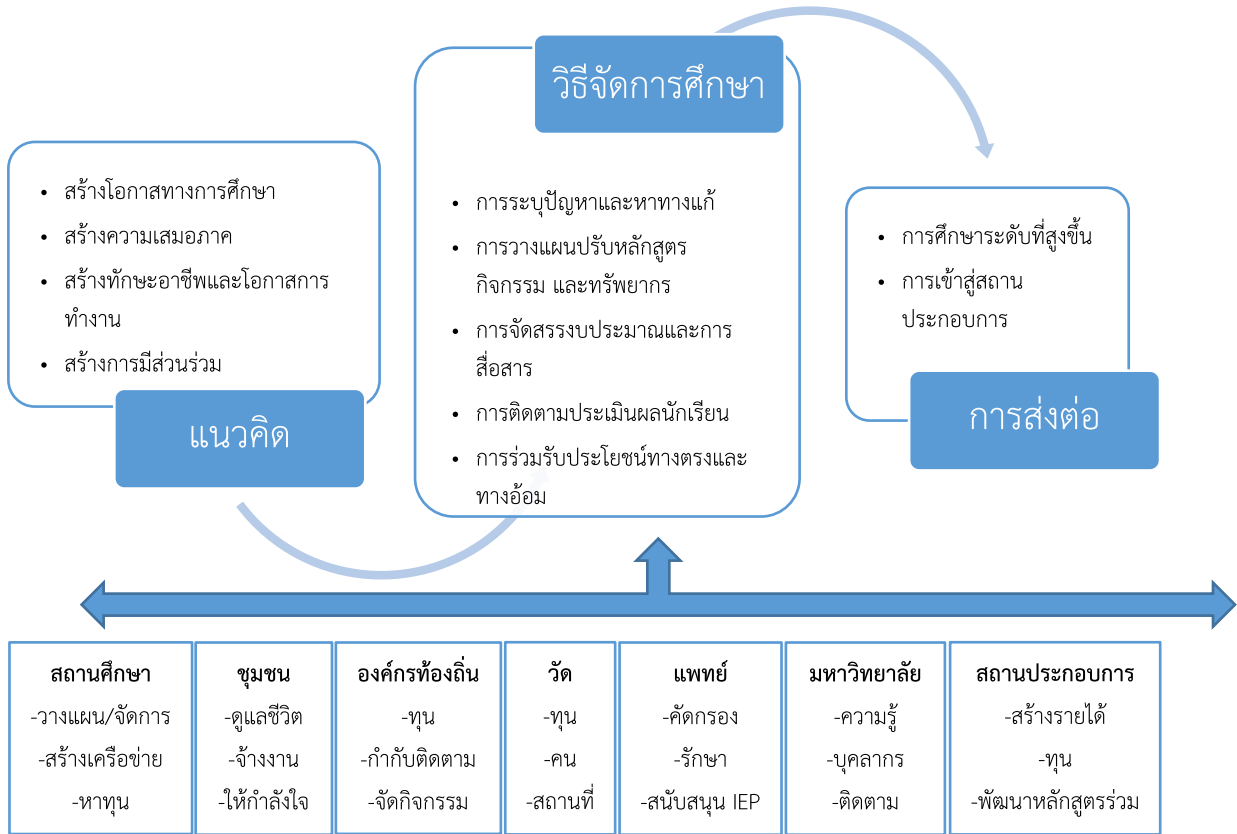

แผนภาพที่ 3 รูปแบบการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบที่ 3

สรุปรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ได้จากการสังเคราะห์รูปแบบทั้ง 3 รูปแบบ พบว่ามี 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) แนวคิดและวัตถุประสงค์การจัดการศึกษา 2) วิธีการจัดการศึกษา 3) การส่งต่อ และ 4) บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดและวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา เป็นการมุ่งสร้างโอกาสทางการศึกษาและอาชีพให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยวิธีการจัดการศึกษาให้มีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม โดยเฉพาะในเรื่องการระบุปัญหาของโรงเรียน ดังเช่น ปัญหาเรื่องของเด็กที่มีจำนวนน้อยลง อาจเสี่ยงต่อการถูกยุบโรงเรียนได้ และมีการคัดเลือกปัญหาเฉพาะด้านที่สอดคล้องกันใน 4 ประเด็น ได้แก่ องค์ความรู้ในการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่เพียงพอ ขาดระบบการส่งต่อ ขาดครูการศึกษาพิเศษ และชุมชนไม่เชื่อมั่นในศักยภาพ/ขาดความเท่าเทียม 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจในเรื่องวางแผนปรับหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การวางแผนเปิดรับบุคลากรเพิ่มขึ้น การวางแผนด้านการสื่อสาร การสร้างบรรยากาศ การวางแผนเพิ่มเครือข่าย และการวางแผนกิจกรรมพัฒนาสุขภาพ 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยเฉพาะในด้านการระดมงบประมาณสนับสนุน และการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โดยเน้นการติดตามประเมินผลนักเรียน และบทบาทหลักเป็นของโรงเรียน และ 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับผลประโยชน์ในทางตรง เช่น ผู้ปกครอง เด็กที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียน ได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถในส่วนที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น และทางอ้อม เช่น นักเรียนปกติที่อยู่ในชุมชนที่ได้เรียนรู้ การอยู่ร่วมกันกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และชุมชนรับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อนำไปสู่การส่งต่อเด็กไปยังสถานศึกษาในระดับที่สูงขึ้นหรือเส้นทางการทำงานประกอบอาชีพ โดยการดำเนินงานประกอบด้วยองค์ประกอบของหน่วยงาน/องค์กร 6 หน่วยงาน ที่มีบทบาทร่วมกัน ได้แก่ สถานศึกษา องค์กรท้องถิ่น วัด/องค์กรทางศาสนา หน่วยงานด้านสาธารณสุข มหาวิทยาลัย/ศูนย์การศึกษาพิเศษ และสถานประกอบการ การมีส่วนร่วมของหน่วยงาน/องค์กรแต่ละประเภทเกิดขึ้น ตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งไม่เท่ากันในแต่ละขั้นตอน ดังแผนภาพที่ 4

วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ

แผนภาพที่ 4 รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.2) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้ง 3 รูปแบบ มีปัญหาและอุปสรรคบางประการและได้ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา ดังตารางที่ 1 ปัญหาอุปสรรคประกอบด้วยปัญหาภายในสถานศึกษา เช่น ครูไม่มั่นใจในการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และปัญหานอกสถานศึกษา (ในเชิงเครือข่ายความร่วมมือ) เช่น มีปัญหาในการส่งต่อเด็กหลังจบการศึกษาแล้ว การคัดกรองล่าช้า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและสถานประกอบการยังน้อย สำหรับข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหานั้น มีทั้งการเพิ่มศักยภาพของครูผู้สอน การจัดวางระบบการส่งต่อ การทำความร่วมมือกับสถานประกอบการ การปรับระเบียบกฎหมายให้สอดคล้องกับสถานประกอบการลักษณะต่างๆ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในรูปแบบต่างๆ

รูปแบบ	ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
รูปแบบที่ 1 สร้างโอกาส การเรียนรู้ การอยู่ ร่วมกัน	<ul style="list-style-type: none"> ● ครูใหม่กลัวและไม่มั่นใจในการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เนื่องจากมีประสบการณ์น้อย ● โรงเรียนที่จะรับเด็กต่อไม่มีความพร้อมและไม่ประสงค์จะรับเด็กที่จบการศึกษาแล้ว ● การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองยังน้อย เป็นผู้รับบริการมากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเข้าใจ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ควรพัฒนาความรู้ความเข้าใจให้แก่ครูทั้งครูใหม่และครูเดิมอย่างต่อเนื่อง ● ควรสร้างระบบรองรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยโรงเรียนมีความพร้อมเปิดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา หากศูนย์การศึกษาพิเศษหรือชุมชนช่วยผลักดัน ● ควรจัดทำใบรับรองและแฟ้มประวัติการเรียนรู้ ทักษะพิเศษ ของเด็กรายบุคคล เพื่อส่งต่อไปยังโรงเรียนต่อไป ● ควรพัฒนาทักษะการดูแลเด็กของผู้ปกครองและให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น
รูปแบบที่ 2 สานพลัง สร้างความ เท่าเทียม	<ul style="list-style-type: none"> ● ระบบการส่งต่อไม่รองรับ ทำให้เด็กหลุดออกจากระบบ โดยโรงเรียนขอเปิดขยายระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วแต่ยังไม่ได้รับการอนุญาต ● การประเมินเพื่อคัดกรองเด็กมีความผิดพลาด ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ทำให้เด็กเสียโอกาสในการเรียนรู้ ● การคัดกรองในพื้นที่ที่มีความล่าช้า ต้องรอคิวนาน ● หน่วยการทดสอบเด็กยังขาดความเข้าใจในเรื่องการประเมินกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ควรมีการจัดทำ MOU ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับโรงเรียนในการจัดส่งนักศึกษาหรือนักวิชาการมาช่วยอบรมเทคนิคการปรับพฤติกรรม และให้ความช่วยเหลือในการคัดกรอง ● ควรมีการเชื่อมต่อบริการการศึกษาเข้ากับการทำงานในอนาคตของเด็ก ซึ่งต้องอาศัยการประสานงานพูดคุยกับทางเทศบาลในการสร้างแนวทางที่มุ่งสู่อาชีพ ● ชุมชนควรจัดให้มีกลุ่มพ่อแม่หรือพี่เลี้ยงจิตอาสาที่เข้ามาช่วยเหลือร่วมกันในโรงเรียน
รูปแบบที่ 3 พัฒนาอาชีพ ดูแลตนเอง ได้ ชุมชน เกื้อหนุน	<ul style="list-style-type: none"> ● สถานประกอบการบางแห่งยอมที่จะเสียเงินค่าปรับเพื่อไม่รับผู้พิการ เนื่องจากเกรงผู้พิการบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ทำให้ผู้พิการขาดโอกาสในการทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ควรมีกุญแจในการทำให้สถานประกอบการเปิดใจและรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าทำงาน

รูปแบบ	ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
	<ul style="list-style-type: none"> ● ความร่วมมือกับสถานประกอบการยังไม่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงการร่างหลักสูตร ที่ต้องมีการเทียบสมรรถนะกับสถานประกอบการ ● ครอบครัวยังไม่เชื่อว่าเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะสามารถทำงานได้เท่ากับคนปกติ จึงพากลับไปอยู่ที่บ้านและให้ทำงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการที่เรียนมา 	<ul style="list-style-type: none"> ● ควรสร้างความเข้าใจและการยอมรับในกลุ่มผู้ประกอบการและชุมชน

2. แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถสกัดและนำเสนอแนวทางเป็น 5C ประกอบด้วย 2 ระดับ ได้แก่ 1) การเสริมสร้างความเข้มแข็งระดับสถานศึกษา เน้นการร่วมมือประสานใจในสถานศึกษา (Collaboration) และ 2) การเสริมสร้างความเข้มแข็งระดับเครือข่ายการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4C ได้แก่ (1) การประสานสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ (Coordination) (2) การสื่อสารจากภายในสู่ภายนอก (Communication) (3) การปรับแผนการดำเนินงานของเครือข่าย (Cooperation) และ (4) การปรับวัฒนธรรมหรือระเบียบ (Culture) ดังนี้

แผนภาพที่ 5 แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

1) แนวทางการพัฒนาในระดับสถานศึกษา เน้นการร่วมมือประสานใจ (Collaboration) เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในสถานศึกษา เป็นการเสริมพลังอำนาจต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยการสร้างแรงจูงใจ การสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเอง โดยผู้ที่มีบทบาทหน้าที่หลักคือสถานศึกษา อันประกอบด้วยผู้บริหาร โรงเรียนและครูที่มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษอยู่ในความดูแล และครอบครัว ซึ่งกลยุทธ์ที่ทำให้เกิดเครือข่าย การมีส่วนร่วมกันนั้นเกิดจากการสร้างพลังใจให้ตัวเองโดยยึดประโยชน์ส่วนร่วมเป็นที่ตั้ง การสนับสนุนด้านกำลังใจ ซึ่งกันและกันระหว่างการทำนียบทบาทของแต่ละฝ่าย การแสดงออกด้วยคำพูดเชิงบวก หรือคำแนะนำและการช่วยเหลือแม้จะเป็นส่วนที่ตนเองไม่ได้รับผิดชอบโดยตรง จะทำให้การดำเนินงานต่อเนื่องแม้จะเจอกับอุปสรรคหรือเกิดความท้อแท้

2) แนวทางการพัฒนาระดับเครือข่ายการมีส่วนร่วม เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการมีส่วนร่วม เป็นการสร้างเครือข่ายที่เหนียวแน่นและหลากหลาย ซึ่งต้องอาศัยความสัมพันธ์ระดับที่ใหญ่ขึ้นกว่าระดับบุคคลต่อบุคคล ดังนั้นบทบาทหน้าที่หลักคือ สถานศึกษา ครอบครัว ชุมชนโดยเฉพาะบริเวณรอบสถานศึกษาที่มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ที่ต้องประสานกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อเข้ามาร่วมในการขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีที่ทำให้ประสบความสำเร็จคือ (1) การประสานสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ (Coordination) เริ่มจากความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ ในลักษณะบุคคลต่อบุคคล และพัฒนามาสู่ความสัมพันธ์ระดับหน่วยงานต่อหน่วยงาน (2) การสื่อสารจากภายในสู่ภายนอก (Communication) โดยผู้บริหารโรงเรียนสื่อสารความต้องการจากภายในสถานศึกษาสู่ภายนอกอย่างชัดเจน เพื่อให้เครือข่ายได้เข้าใจความต้องการและทราบแนวทางการขับเคลื่อน (3) การปรับแผนการดำเนินงานของเครือข่าย (Cooperation) ให้ประสานสอดคล้องกันมากขึ้น ทั้งนี้กลยุทธ์ที่สำคัญคือการมีผู้ประสานงานหลักที่เป็นเจ้าภาพเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งบุคคลดังกล่าวควรมีความรอบรู้เรื่องการทำงานกับกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และ (4) การปรับวัฒนธรรม ค่านิยมหรือระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (Culture) ซึ่งต้องอาศัยผู้ที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่น เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำหน่วยงานท้องถิ่น เป็นกระบอกเสียงช่วยสร้างการยอมรับ เพื่อนำไปสู่การระดมและจัดสรรทรัพยากรที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพตามสิทธิที่เด็กที่มีความต้องการพิเศษพึงได้รับต่อไป

อภิปรายผล

1. รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดและวัตถุประสงค์การจัดการศึกษา 2) วิธีการจัดการศึกษา 3) การส่งต่อ และ 4) บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบมุ่งเน้นผลประโยชน์ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ในด้านการสร้างโอกาสทางการศึกษาและการมีงานทำเป็นหลัก และจัดวางแนวทางการจัดการศึกษาตามวิถีของแต่ละพื้นที่โดยมีการกำหนดวิธีการ บทบาทหรือโครงสร้างการดำเนินการที่เน้นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน ในภาพรวมรูปแบบมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาในบางส่วน โดยเฉพาะในด้านหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินการ (ชนิดาภา โสหา นารีรัตน์ รักษ์จิตตรกุล และศิริกุล นามศิริ, 2561) แต่รูปแบบ

ที่สังเคราะห์นี้เกิดขึ้นจากข้อมูลในพื้นที่ที่ให้ความสำคัญกับการส่งต่อผู้เรียนจึงเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่แยกออกมา ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมาก ในปัจจุบัน (Patton & Kim, 2016) ในด้านวิธีการจัดการศึกษาค่อนข้างสอดคล้องกับแนวคิดของ United States Agency for International Development (2011) ที่ระบุ 5 ขั้นตอนของการจัดการมีส่วนร่วมของชุมชนในโปรแกรมการศึกษา โดยเฉพาะขั้นตอนแรกที่เป็นความร่วมมือกันวิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบันของการดำเนินงานจัดการศึกษา การร่วมวางแผน และการร่วมติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ในรูปแบบนี้ยังได้แสดงลักษณะการมีส่วนร่วมของแต่ละหน่วยงาน/องค์กรที่แตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่และความถนัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ United Nations Children's Fund (2014) ที่ระบุว่าหน่วยงานในชุมชนมักให้ความร่วมมือในด้านที่เฉพาะเจาะจง ดังนั้นหากต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วม กิจกรรมความร่วมมือควรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และความถนัดของแต่ละหน่วยงานจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้ดี

นอกเหนือจากรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สังเคราะห์แล้ว รูปแบบที่ได้จากการถอดบทเรียนทั้งสามรูปแบบมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามความต้องการของนักเรียนและลักษณะของชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเป็นความเหมาะสมกับบริบทนั้นๆ เช่น รูปแบบที่หนึ่งใช้ฐานของโรงเรียนร่วมกับองค์กรทางศาสนาเป็นหลัก มุ่งเน้นด้านวิชาการเป็นหลักร่วมกับการพัฒนาทักษะ ในขณะที่รูปแบบที่สองเป็นกลุ่มนักศึกษาระดับอาชีวศึกษาจึงมุ่งเน้นเรื่องการสร้างความร่วมมือในด้านอาชีพ เพื่อส่งเสริมให้มีความรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชนส่วนใหญ่จึงเป็นรูปแบบ วิธีการรับเข้าทำงานในสถานประกอบการในชุมชน รูปแบบที่สามเน้นความร่วมมือจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียน ดังนั้นจึงเป็นความร่วมมือในการสนับสนุนจากหน่วยงานด้านการศึกษาและหน่วยงานภาครัฐร่วมกันก่อตั้งและสนับสนุนการดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับรัชนี สรรเสริญ เบญจวรรณ ทิมสุวรรณ และวรรณรัตน์ ลาวัง (2556) ที่พบว่าในโรงเรียนต้องมีการพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และมัดเล็ก การสื่อสาร ทักษะด้านสังคม เป็นต้น ในขณะที่ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ คือ หน่วยงานด้านสุขภาพ ท้องถิ่น สถานศึกษา และครอบครัว ต้องผสมผสานความร่วมมือร่วมกันและประสานงานแบบไร้รอยต่อ จะช่วยให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เข้าถึงบริการอย่างมีประสิทธิภาพและเท่าเทียม และพบว่าอุปสรรคสำคัญคือ หากมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำทั้งของชุมชนและหน่วยงานการศึกษา อาจส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Mutaweh (2012) ที่พบว่า อุปสรรคที่ขัดขวาง การดำเนินการมีส่วนร่วมของชุมชน คือการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำในระหว่างการทำกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ ทั้งสามรูปแบบยังมีจุดที่ต้องพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น นำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากผลการถอดบทเรียนทั้ง 3 รูปแบบ ทำให้เห็นแนวทางที่ประสบความสำเร็จของแต่ละรูปแบบ รวมถึงเห็นโครงสร้างของการมีส่วนร่วม รูปแบบที่พบในการศึกษาค้างนี้มีข้อดีในแง่ของการแสดงให้เห็นบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่ เอื้อให้หน่วยงานหรือสถานศึกษาที่ต้องการนำรูปแบบไปใช้มีทางเลือกที่หลากหลาย ในการเลือกรูปแบบที่มีบริบทคล้ายคลึงกับบริบทของตนเองไปใช้ได้ นอกจากนี้ยังมีรูปแบบกลางที่ได้จากการนำ 3 รูปแบบ มาสังเคราะห์ให้เป็นรูปแบบกลาง เพื่อให้สถานศึกษาหรือชุมชน นำแนวทางที่ได้ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเองด้วย

การมีส่วนร่วมของชุมชนในทั้ง 3 รูปแบบ มีเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงาน/องค์กรในชุมชน หลากหลายแตกต่างกัน ทั้งหน่วยงานด้านการศึกษา หน่วยงานด้านสาธารณสุข หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงาน สนับสนุนอื่นๆ ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรสำคัญที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (สมเกตต์ อุทธโยธา, 2560) ลักษณะการมีส่วนร่วมสอดคล้องกันทั้ง 5 ด้าน คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมรับประโยชน์ ตามแนวคิดของนักวิชาการ (เช่น ปารณทัตต์ แสนวิเศษ, 2555; อนงค์ พัฒนจักร, 2535; Cohen & Uphoff, 1980) ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดย การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การมีเครือข่ายเข้ามาร่วมในทุกขั้นตอนตามบทบาทที่เหมาะสม ซึ่งเป็นไปตาม ลักษณะการมีส่วนร่วมที่ปรากฏในแนวทางการพัฒนาคุณภาพเด็กพิการสำหรับผู้ปกครองที่มารับบริการภายใน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ที่เน้นย้ำความสำคัญของบทบาทของทุกภาคส่วนในสังคม (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2557) ข้อค้นพบที่สำคัญของทั้ง 3 รูปแบบ พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากการมีผู้นำทางด้านความคิด ซึ่งมีคุณลักษณะที่สามารถโน้มน้าวหรือดึงการ มีส่วนร่วมจากคนรอบข้างได้ สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการใน ชุมชนชนบทของ Ricketts (2009) ที่พบว่าการที่ผู้นำจากภาคของการศึกษาและศาสนาที่มีความเป็นภาวะผู้นำ สูง ช่วยทำให้การทำงานในชุมชนประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะในเรื่องของการตั้งจิตวิญญาณและการตั้งการมี ความร่วมมือในการช่วยเหลือประชาชน

2. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานนั้น งานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในระดับ การปฏิบัติ จึงเน้นเสนอแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาและเครือข่ายซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงาน และมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกัน เป็นการสร้างกลไกการผลักดันการดำเนินงานในทุกระดับที่เกี่ยวข้องทั้งระดับ กลุ่มและระดับเครือข่าย โดยเฉพาะในท้องถิ่น (เบญจยามาศ พิลายนต์ และ ขนิษฐา นันทบุตร, 2560) การ นำเสนอแนวทางเป็น 5C มีบางส่วนสอดคล้องกับแนวคิดโมเดลความร่วมมือ 3C ประกอบด้วยความร่วมมือ การ ประสานงาน และการสื่อสาร (Fuks, et al., 2008) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการทำงานแบบร่วมมือ นอกจากนี้ องค์ประกอบทั้งสามแล้ว แนวทาง 5C ให้ความสำคัญกับสถานศึกษาที่ต้องมีความร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน เพราะการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่ใช่เรื่องของครูหรือผู้บริหารคนใดคนหนึ่งแต่เป็นพันธ กิจของโรงเรียนในภาพรวม การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยทัศนคติที่ดีต่อการทำงานแบบร่วมแรง ร่วมใจและการปฏิบัติที่เหมาะสมของครูในโรงเรียน (Hernandez, 2013) แนวทางนี้ยังเพิ่มบทบาทของ วัฒนธรรมเข้ามาเป็นอีกองค์ประกอบสำคัญเนื่องจากการทำงานด้านการศึกษาและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของ เด็กที่มีความต้องการพิเศษต้องการการยอมรับจากสังคมค่อนข้างมาก กลไกที่นำเสนอสอดคล้องกับกลไก 2 ส่วน สำคัญ ตามแนวคิดของวิภาสริ บุญชูช่วย (2558) ได้แก่ กลไกการบริหารจัดการและกลไกสนับสนุนและให้ความ ช่วยเหลือ ในการสร้างกลไกเหล่านี้ หน่วยงานในระดับท้องถิ่น เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีการ กำหนดนโยบายหรือแนวทางในการส่งเสริมและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เฉพาะเจาะจง เช่น การส่งเสริม การสื่อสารระหว่างโรงเรียนและครอบครัว (Carlson, et al., 2019) จะทำให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม ยิ่งขึ้น

นอกจากแนวทางแล้วกลวิธีในแนวทางยังเน้นการให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะที่ให้การหนุนเสริมซึ่งกันและกันในการดำเนินงาน ซึ่ง United Nations Children's Fund (2014) กล่าวว่า ความสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมนี้เหมาะกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ United Nations Children's Fund/United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2007) และ United States Agency for International Development (2011) ที่อธิบายขั้นตอนในการดึงการมีส่วนร่วมของชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงการหนุนเสริม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาผู้ปกครองและบุคลากรของชุมชน ซึ่งสะท้อนว่าการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น จะคาดหวังเพียงการได้รับจากชุมชนอย่างเดียวไม่ได้ ต้องพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพียงพอด้วย การสื่อสารเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญในการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Carlson และ คณะ (2019) ที่พบว่าผู้ปกครองเข้าร่วมกับครูในการพูดคุยเกี่ยวกับจุดแข็งของนักเรียนในกระบวนการตามแผน IEP ตามเวลาที่มีและกิจกรรมที่กำหนด ในส่วนของการแก้ระบบความคิดของคนในสังคมให้ยอมรับปัญหาเรื่องเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น เป็นประเด็นสำคัญที่ต้องปรับเปลี่ยน เพื่อให้เกิดการระดมสรรพกำลังมาช่วยเหลือในด้านนี้ได้มากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ United Nations Children's Fund/United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2007) และ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2019) นำไปสู่โอกาสและคุณภาพทางการศึกษาของเด็กที่มีความต้องการพิเศษต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานระดับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย ควรส่งเสริมและผลักดันให้เกิดการนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาและชุมชน และพิจารณาปรับระเบียบข้อบังคับที่เอื้อต่อการดำเนินงานตามแนวทางที่เสนอและตามความเหมาะสม

2. สถานศึกษาและหน่วยงานระดับท้องถิ่นควรนำรูปแบบไปใช้ โดยวิเคราะห์บริบทและเงื่อนไขของตนเอง ก่อน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินงานไปพร้อมกัน ทั้งนี้การนำรูปแบบไปใช้ควรคำนึงว่ารูปแบบในการวิจัยนี้มีจุดเน้นเด็กที่มีความต้องการพิเศษเฉพาะกลุ่ม คือเน้นไปที่เด็กที่มีศักยภาพในการเรียนรวม เช่น เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เด็กออทิสติก และเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน รวมทั้งเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาในระบบเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเชิงลึกด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเฉพาะประเภท เพื่อให้เกิดความเข้าใจในรูปแบบมากยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาวิจัยเพื่อนำรูปแบบที่ได้จากการสังเคราะห์ไปใช้จริงในพื้นที่ โดยการใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อให้เกิดการขยายองค์ความรู้สู่การปฏิบัติในบริบทจริงมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

บรรณานุกรม

- ชนิดาภา โสหา นารีรัตน์ รักรัตนกุล และ ศิริกุล นามศิริ. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 12(2), 43-53.
- โซษิตา ภาวสุทธิไพศิฐ ลือชัย ศรีเงินยวง ณรงค์ฤทธิ์ อัครวงศ์พิภพ ฉันทวูจน์ บุรณสุขสกุล วนิดา ชนินทยุทธวงศ์ วิมลวรรณ ปัญญาว่อง และ ธวัลรัตน์ ศรีวิลาส. (2561). สถานการณ์ความพิการและการเข้าถึงบริการสุขภาพและบริการที่จำเป็นของรัฐสำหรับเด็กพิการในชุมชน. *วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข*, 12(3), 469-479.
- เบญจยามาศ พิลายนต์ และ ชนิษฐา นันทบุตร. (2560). ระบบการดูแลของชุมชนสำหรับคนพิการ: การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาแนววิพากษ์. *วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ*, 40(2), 32-42
- ปารณทัตต์ แสนวิเศษ. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา: การสร้างทฤษฎีจากฐานราก. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 16, 69-82.
- พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551. (2551). *ราชกิจจานุเบกษา*, 125(ตอนที่ 28 ก), 1-13.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550. (2550). *ราชกิจจานุเบกษา*, 124 (ตอนที่ 61 ก), 1-17.
- รัชนี สรรเสริญ เบญจวรรณ ทิมสุวรรณ และวรรณรัตน์ ลาวัง. (2556). การพัฒนาระบบการดูแลคนพิการโดยใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นฐาน. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 6(3), 25-41.
- วิภาสรี บุญชูช่วย. (2558). *แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กพิการ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเกตู อุทโยธา. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรวมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษตามแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้วิธีการนิเทศแบบพี่เลี้ยง ของเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรในชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 12(1), 226-240.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพเด็กพิการ สำหรับผู้ปกครองที่มารับบริการภายในศูนย์การศึกษาพิเศษ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2562 จาก <http://special.obec.go.th/doc/แนวทางการพัฒนาคุณภาพเด็กพิการ.pdf>

- อนงค์ พัฒนจักร. (2535). *การมีส่วนร่วมของสตรีในการจัดการทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยม่วง จังหวัดขอนแก่น*. รายงานการศึกษาระดับรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Hernandez, S. J. (2013). Collaboration in special education: Its history, evolution, and critical factors necessary for successful implementation. *US-China Education Review B (Education Theory)*, 3(6), 480-498.
- Carlson, R. G., R. G., Hock, R. George, M., Kumpiene, G., Yell, M., McCartney, E. D., Riddle, D., & Weist, M. D. (2019). *Relational factors influencing parents' engagement in special education for high school youth with emotional/behavioral problems*.
<https://doi.org/10.1177/0198742919883276>. Retrieved April 15, 2020, from
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0198742919883276#>
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). *Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity*. World Development, Elsevier,
- Fuks, H., Raposo, A., Gerosa, M. A., Pimentel, M., Filippo, D. and Lucena, C. J. P. (2008). Inter and intrarelations between communication, coordination and cooperation in the scope of the 3C collaboration model. In: *12th International Conference on Computer Supported Cooperative Work in Design*, Beijing, China. IEEE, 148-153. Retrieved June 15, 2020, from <https://www.researchgate.net/publication/220899053>.
- Huscroft-D'Angelo, J., January, S. A., & Duppong Hurley, K. L. (2018). Supporting parents and students with emotional and behavioral disorders in rural settings: Administrator perspectives. *Rural Special Education Quarterly*, 37, 103-112.
doi:10.1177/8756870517750827
- Mutaweh, E. A. R. A. (2012). *Community leadership in a new democracy: A study of success factors and barriers influencing municipal councils' performance as community leadership in the Kingdom of Bahrain*. Thesis for Degree Doctor of Philosophy: School of Business Brunel University.
- Patton, J. R., & Kim, K. M. (2016). The importance of transition planning for special needs students. *Revista Portuguesa de Educação*, 29(1), 9-26. doi:10.21814/rpe.8713.
- Ricketts, K. G. (2009). Studying leadership within successful rural communities in a southeastern state: A qualitative analysis. *Journal of Leadership Education*, 7(3), 230-245.
- Rosenzweig, J. M., Brennan, E., & Ogilvie, A. M. (2002). Work family fit: Voices of parents of children with emotional and behavioral disorders. *Social Work*, 47, 415-424.

- Sirirak, C., Pintuto, P., Krutnak, P., Mitranun, C., & Wattanarat, P. (2019). A study on problems, needs and collaborative model of parents and special education teachers. *ICEMT 2019: Proceedings of the 2019 3rd International Conference on Education and Multimedia Technology*, July 2019 Pages 252–255. <https://doi.org/10.1145/3345120.3345172>.
- World Health Organization. (2011). *World report on disability*. Retrieved April 15, 2020, from https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en/
- United Nations Children’s Fund. 2014. Parents, family and community participation in inclusive education, Webinar 13 - Companion technical booklet. Retrieved April 15, 2020, from http://www.inclusive-education.org/sites/default/files/uploads/booklets/IE_Webinar_Booklet_13.pdf
- United Nations Children’s Fund/United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2007. *A human rights-based approach to Education for All: A framework for the realization of children’s right to education and rights within education*. Paris: UNICEF/UNESCO. Retrieved April 15, 2020, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000154861>
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2019). Inclusive education for persons with disabilities – Are we making progress? Retrieved April 15, 2020, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000370386>
- United States Agency for International Development. (2011). *First principles: Community engagement in education programs*. Retrieved April 15, 2020, from <https://www.edulinks.org/resources/first-principles-community-engagement-education-programs>